درس پک

دکتری پژوهش هنر

جلـد اول (تاریـخ هنر ایـران و جهان)

پژوهش هنر- هنرهای اسلامی

تاریخ تطبیقی و تحلیلی هنر اسلامی- هنرهای تجسمی

«مجمـوعه دروس تخصصـی ویژه آزمون دکتری»

درسنامه جامع ویژه آزمون دکتری
همراه با نکات آزمونی براساس آخرین سرفصل‌های مصوب
به انضمام تست‌های طبقه شده با پاسخ‌های تشریحی

۱ هنر جهان

۲ معماری جهان

۳ هنر ایران پیش از اسلام

۴ هنر ایران بعد از اسلام

۵ معماری ایران

۶ موسیقی

مؤلف:
گروه مولفین

انتشارات اندیشه ارشد

فهرست مطالب

فصل اول: هنر جهان

هنر صدر مسیحیت ۱۸
هنر قرون وسطی ۲۵
هنر کارولنژی ۲۵
هنر اوتونی ۲۸
هنر رُمانسک یا رومی‌وار ۳۰
هنر گوتیک ۳۳
هنر بیزانس ۳۴
هنر رنسانس ۳۶
رنسانس نیمه‌ی دوم سده‌ی ۱۵ میلادی یا رنسانس میانه ۵۵
اوج رنسانس یا رنسانس پیشرفته ۶۲
میکلانژ ۶۳
رافائل ۶۳
لئوناردو داوینچی ۶۴
فیلیپو برونلسکی ۶۵
دوناتلو ۶۵
رنسانس اروپای شمالی ۶۶
هنر شمال اروپا در سده‌ی ۱۶ میلادی ۷۲
آلبرشت دورر ۷۷
مکتب منریسم ۷۷
سبک روکوکو ۸۱
سبک باروک ۸۵
رامبراند ۸۶
اِل گرکو ۹۱

پیتر پل روبنس ۹۳
بورومینی ۹۳
سبک رومانتی‌سیسم یا احساس‌گرایی ۹۴
مکتب نئوکلاسیسم یا کلاسیک‌گرایی ۹۶
سبک رئالیسم یا واقع‌گرایی ۹۸
هنر مدرن ۱۰۲
سبک امپرسیونیسم یا دریافت‌گری ۱۰۳
گروه نبی‌ها ۱۰۸
سبک نئوامپرسیونیسم یا پسادریافت‌گری ۱۱۰
سبک لومی‌نیسم یا روشن‌نمایی ۱۲۰
جنبش هنرها و صنایع‌دستی ۱۲۰
سبک تونالیزم ۱۲۲
مکتب سمبولیسم یا نمادگرایی ۱۲۳
جنبش زیبایی‌شناسی ۱۲۷
مکتب فوویسم ۱۲۷
سبک نئوفوویسم ۱۳۲
سبک پاریس ۱۳۳
آرنووُ یا هنر جدید ۱۳۴
مکتب اکسپرسیونیسم یا هیجان‌نمایی ۱۳۹
انجمن جدید هنرمندان مونیخ ۱۴۵
گروه سوار آبی‌فام ۱۴۶
سبک اکسپرسیونیسم انتزاعی یا آبستره اکسپرسیونیسم ۱۴۷
گروه پل یا بروکه ۱۵۶
سبک کوبیسم یا حجم‌گرایی یا مکعب‌گرایی ۱۵۸
پابلو پیکاسو ۱۶۰
ژُرژ براک ۱۶۲
سبک اورفیسم یا حجم‌گرایی اُرفیک ۱۶۵
سبک سوپره‌ماتیسم، والاگرایی یا ساخت‌گری ناب ۱۶۸
سبک پوریسم یا ناب‌گرایی ۱۷۱
سبک فوتوریسم، آینده‌گری ۱۷۲
سبک ریونیسم یا تابش‌گری ۱۷۷

سبک وُرتی‌سیسم یا دوران‌گری ۱۷۸
بیو مورفیک یا صور زیاگونه ۱۸۰
مکتب دادائیسم ۱۸۰
سبک نئوپلاستی‌سیسم یا شکل‌آفرینی نو ۱۸۶
نقاشی متافیزیکی ۱۸۷
سبک پروداکتیویسم یا تولیدگری ۱۸۸
مکتب کونتسروکتیویسم یا ساخت‌گری ۱۸۹
مکتب باهاوس ۱۹۱
سبک پرسیژنیسم، دقیق‌پردازی، کوبیسم رئالیسم یا راست‌خط‌کاری ۱۹۳
مکتب سورئالیسم یا فراواقع‌گرایی ۱۹۳
سالوادوردالی ۱۹۴
خوآن گریس ۱۹۵
فرانتزکلاین ۱۹۶
خوآن میرو ۱۹۶
مکتب اَشکَن ۱۹۷
واقع‌گرایی اجتماعی جدید یا نئورئالیسم ۱۹۹
نقاشی کُنشی یا نقاشی اَکشِن ۲۰۰
سبک تاشیسم یا نقاشی لکه‌رنگ ۲۰۱
سبک آردِکو یا هنر تزئینی ۲۰۵
سبک واقع‌گرایی جادویی آلمان ۲۰۷
هنر بیرونی، هنر نامتعارف، آرت بروت(به فرانسوی: هنر ناپرورده) ۲۰۷
مکتب نئودادایا دادای جدید ۲۰۸
سبک تایپوگرافی بین‌المللی ۲۰۸
هنر پاپ آرت یا هنر عامه ۲۰۹
هنر ویدئو یا ویدئو آرت ۲۱۱
سبک موقعیت‌گرای بین‌المللی یا موقعیت‌سازِ بین‌المللی ۲۱۱
سبک نئواکسپرسیونیسم یا نو هیجان‌نمایی ۲۱۲
مکتب فتورئالیسم، هایپررئالیسم یا واقع‌نمایی عکس‌گونه ۲۱۳
سبک مینی‌مالیسم یا هنر کمینه‌گرا ۲۱۴
سبک اُپ‌آرت یا هنر دیدگانی ۲۱۵
سبک کریتیویسم یا خلاق‌گرایی ۲۱۶

جنبش استاکیسم ۲۱۷
هنر گرافیتی ۲۱۷
هنر چینی ۲۱۸
هنر ژاپن ۲۲۹
اوکیوئه ۲۳۰
یاماتوئه ۲۳۱
هنر هندی ۲۳۲

فصل دوم: معماری جهان

معماری جهان ۲۴۴
اولین الگوهای معماری ۲۴۴
باز ساخت زیگورات اور، ۲۱۰۰ ق. م. ۲۴۵
معماری مصر ۲۴۶
دوره‌های عمده تاریخ مصر باستانی ۲۴۶
معماری هند ۲۴۸
هنر هند در دورهٔ اسلامی ۲۵۴
معماری یونان ۲۵۶
معماری اتروریا ۲۶۶
معماری روم ۲۷۳
معماری بیزانس ۲۷۵
معماری اسلامی ۲۸۳
شیوه معماری مُدَجَنّی ۲۸۷
معماری رومی‌وار ۲۸۷
معماری گوتیک ۲۹۱
معماری رنسانس ۳۰۴
معماری منریسم ۳۱۶
معماری باروک ۳۱۹
معماری روکوکو ۳۲۶
معماری در دوران رمانتیک (سدهٔ نوزدهم) ۳۲۷
معماری واقع‌گرایانه ۳۳۱

معماری در سده بیستم ۳۳۳
معماری در دوران اخیر ۳۳۷

فصل سوم: هنر ایران پیش از اسلام

هنر ایران پیش از اسلام ۳۴۰
هنر ایران در ادوار کهن تا پیش از ورود آریایی‌ها ۳۴۰
هنر ایران پس از ورود آریایی‌ها تا قبل از حمله اعراب مسلمان ۳۹۴
هخامنشیان ۴۰۹
هنر ایران در عصر هخامنشی ۴۱۰
فرش بافی ۴۱۱
فرش پازیریک ۴۱۲
پیکرتراشی ۴۱۳
ظروف سفالی و ریتون‌ها ۴۱۳
دست‌بندهای فلزی ۴۱۴
معماری ۴۱۴
تخت جمشید (پارسه) ۴۱۴
معبد آناهیتا(ناهید) ۴۱۶
موسیقی ۴۱۶
کتیبه‌های باستانی ۴۱۷
لوح طلای آریارمنه ۴۱۷
سنگ‌نبشته ارشام ۴۱۷
سنگ‌نبشته‌های کوروش‌کبیر ۴۱۷
داریوش اول ۴۱۸
خشایارشاه ۴۲۰
دروازه ملل ۴۲۰
کاخ تچر ۴۲۱
وان ترکیه ۴۲۱
اردشیراول ۴۲۱
دوران اشکانی ۴۲۲
دوران ساسانی ۴۲۳
دوران اسلامی ۴۲۵

فصل چهارم: هنر ایران بعد از اسلام

هنر ایران و اسلام ۴۳۰
هنر اسلامی ۴۳۰
دوره پیشا تاریخی ۴۳۷
هخامنشیان ۴۳۷
سلوکیان ۴۳۷
پارتیان ۴۳۸
ساسانیان ۴۳۸
سغدیان ۴۳۹
مانویان ۴۳۹
دوره‌ی آغازین اسلامی ۴۴۰
سامانیان (۲۶۱-۳۸۹ هق) ۴۴۰
غزنویان ۴۴۰
سلجوقیان (۴۲۸- ۵۵۲ هق) ۴۴۱
ایلخانیان ۴۴۱
مکتب تبریز - ایلخانی ۴۴۱
جلایریان ۴۴۲
بغداد-جلاریان ۴۴۲
اینجویان ۴۴۲
شیراز- اینجویان ۴۴۲
مظفریان ۴۴۳
تیموریان ۴۴۳
هرات - شاهرخ ۴۴۳
هرات – حسین بایقرا ۴۴۴
شیراز- تیموری- اسکندر سلطان ۴۴۶
شیراز – تیموری – ابراهیم سلطان ۴۴۶
ترکمنان ۴۴۶
شیراز - ترکمنان ۴۴۶
تبریز- ترکمنان ۴۴۷
صفویان ۴۴۷

تبریز- صفوی – شاه اسماعیل اول ۴۴۷
هرات- صفوی ۴۴۷
تبریز – صفوی – شاه تهماسب ۴۴۷
مشهد- صفوی ۴۴۸
قزوین - صفوی ۴۴۸
بخارا - صفوی ۴۴۹
اصفهان - صفوی ۴۴۹
فرنگی سازی ۴۵۰
افشاریه و زندیه ۴۵۱
قاجاریه ۴۵۱
مکتب کمال‌الملک ۴۵۳
نگارگری جدید ۴۵۴
نقاشی قهوه خانه ۴۵۴
نقاشی نوگرا ۴۵۴
مکتب سقاخانه ۴۵۵
هنر معاصر ایران ۴۶۵
نگارگری ۴۷۷
تفاوت نگارگری ایران با مینیاتور غربی ۴۷۷
بوم ۴۷۷
رنگهای مورد استفاده در نگارگری ۴۷۷
رنگهای روحی و رنگهای جسمی ۴۷۸
نقاشی ۴۷۹
هنر نقاشی قبل از اسلام ۴۷۹
تاریخچه نقاشی در پس از اسلام ۴۸۰
مکاتب نقاشی ۴۸۰
مکتب بغداد ۴۸۰
مکتب سلجوقی ۴۸۱
مکتب مغولی (تبریز) ۴۸۱
ویژگیهای نگارگری مکتب مغول ۴۸۱
مکتب مغولی(شیراز) ۴۸۲

مکتب تیموری هرات ۴۸۲
مکتب صفوی تبریز ۴۸۳
مکتب صفوی قزوین ۴۸۳
مکتب صفوی اصفهان ۴۸۳
مکتب زند و قاجار ۴۸۴
نقاشی پشت شیشه ۴۸۵
ویترای ۴۸۵
(نقاشی زیرلاکی)پاپیه ماشه ۴۸۵
خلاصه فصل ۵۱۶
هنرهای کتابت ۵۱۷
تذهیب ۵۱۷
پیشینه ۵۱۷
مکتب‌های تذهیب ۵۱۸
تذهیب ایرانی ۵۱۸
شیوه کار تذهیب ۵۲۰
مواد و مصالح مورد نیاز در تذهیب ۵۲۱
تشعیر ۵۲۳
انواع تشعیر ۵۲۴
صحافی ۵۲۴
تاریخچه جلدسازی (صحافی) ۵۲۵
صحافی به‌طور کلی سه مرحله دارد: ۵۳۱
انواع جلدها از نظر روکش ۵۳۳
روش ساخت جلد معرق ۵۳۷
پاپیه ماشه و نحوه ساخت آن ۵۳۷
کاغذ و تاریخچه ساخت آن در جهان ۵۳۸
گِل ۵۳۸
پوست جانداران ۵۳۸
استخوان جانوران ۵۳۹
پاپیروس یا قرطاس ۵۳۹
برگ و پوست درختان ۵۳۹

انواع کاغذ ۵۴۱
کاغذ سمرقندی ۵۴۱
کاغذ تحریری سمرقندی ۵۴۲
کاغذ بخارایی ۵۴۲
کاغذ مأمونی ۵۴۲
کاغذ نوحی ۵۴۲
کاغذ منصوری ۵۴۲
کاغذ فرعونی ۵۴۲
کاغذ کشمیری ۵۴۳
کاغذ مصلوح ۵۴۳
کاغذهای سایر بلاد ایران ۵۴۳
کاغذ سلیمانی ۵۴۳
کاغذ دولت آبادی ۵۴۳
کاغذ عادلشاهی ۵۴۳
کاغذ بغدادی ۵۴۴
کاغذ جعفری ۵۴۴
کاغذ آملی ۵۴۴
کاغذ ساروی ۵۴۴
کاغذ خُونَج ۵۴۴
کاغذ تبریزی ۵۴۵
کاغذ علیشاهی ۵۴۵
کاغذ قاسم بیگی ۵۴۵
کاغذ شامی ۵۴۵
کاغذ حَمَوی ۵۴۵
کاغذ حَلَبی ۵۴۵
کاغذ دمشقی ۵۴۵
خط و خوشنویسی ۵۵۲
خطهای آغازین ۵۵۲
خوشنویسی اسلامی ۵۵۲
خوشنویسی در ایران ۵۵۴
اقلام سته ۵۵۵

خط کوفی ۵۵۵
ثلث ۵۵۶
ریحان ۵۵۶
خط نسخ ۵۵۶
توقیع ۵۵۷
محقق ۵۵۷
رقاع ۵۵۸
برخی از چهره‌های برجستهٔ هنر خوشنویسی ۵۵۸
سلطان علی مشهدی ۵۵۸
درویش عبدالمجید طالقانی ۵۵۸
محمدعلی عطار هروی ۵۵۹
تحولات نوین خوشنویسی ۵۵۹
خلاصه فصل ۵۷۱

فصل پنجم: معماری ایران

معماری ایران ۵۷۴
تزئینات معماری ۵۷۴
آجر کاری ۵۷۴
گچبری ۵۷۵
کاشیکاری و انواع آن ۵۷۵
۱- کاشی بنائی ۵۷۶
۲- کاشی زرین فام ۵۷۶
۳-کاشی معرق ۵۷۶
۴- کاشی هفت رنگ یا خشتی ۵۷۷
۵- کاشی یکرنگ ۵۷۷
آینه کاری ۵۷۸
بناهای تاریخی شهر کاشان ۵۹۱
بناهای تاریخی شهر کرمان ۵۹۲
خانه‌های معروف ایران ۵۹۴
بناهای تاریخی شهر یزد ۵۹۶
کاخ‌های ایرانی ۵۹۷

کاخ‌های اشکانی ۵۹۷
کاخ‌های ساسانی ۵۹۷
کاخ‌سازی در دوره اسلامی ۵۹۷
باغ‌های ایرانی ۶۰۱
مجموعه باغ دولت آباد یزد ۶۰۳
آثار تاریخی شهر اصفهان ۶۰۴
کاروان سراها ۶۰۶
ویژگی‌های معماری کاروان‌سراهای ایران ۶۰۷
پل‌ها ۶۱۱
مسجد جامع اصفهان ۶۱۶

فصل ششم: موسیقی

مروری بر تاریخ موسیقی ۶۳۰
سومریان ۶۳۰
عیلامیان ۶۳۰
آشوری‌ها ۶۳۱
مصر ۶۳۱
یهود ۶۳۱
چین ۶۳۱
هند ۶۳۲
آفریقا ۶۳۲
سرخ‌پوستان ۶۳۳
شمال آسیا ۶۳۳
تبت ۶۳۳
ژاپن ۶۳۴
موسیقی یونان ۶۳۴
هخامنشیان ۶۳۴
ساسانیان ۶۳۴
موسیقی دوره اسلامی ۶۳۵
موسیقی معاصر ایران ۶۳۶
موسیقی روم ۶۳۶

موسیقی کلیسا ۶۳۶
برخی مفاهیم در دنیای موسیقی ۶۳۷
سسیلیانیسم (Caecilianism) ۶۳۷
تروپوس (Tropus) ۶۳۷
تنوس (Tonus) ۶۳۷
تنوس پرگرینوس (Tonus Peregrinus) ۶۳۷
مدوس (Modus) ۶۳۷
مادریگال ۶۳۸
کانتات (Cantata) ۶۳۸
کانتوس (Cantus) ۶۳۸
دیسکانتوس (Discantus) ۶۳۸
لایش ۶۳۸
مینه‌زینگر ۶۳۹
آکاپلا (A Cappella) ۶۳۹
ترابادور ۶۳۹
گوتیک (Gotik) ۶۳۹
باروک ۶۳۹
اپرا ۶۴۰
تاریخچه نت نویسی ۶۴۰
سوئیت ۶۴۰
مونودی ۶۴۰
سونات ۶۴۱
موسیقی کلاسیک ۶۴۱
موسیقی رومانتیک ۶۴۱
ارکستر ۶۴۲
ارکستر سنفونی ۶۴۲
جاز ۶۴۲
هیپ هوپ (Hip-Hop-Dj) ۶۴۳
رپ ۶۴۳
راک ۶۴۴
موسیقی عصر نو ۶۴۴

موسیقی متال ۶۴۵
موسیقی بلوز ۶۴۶
خلاصه فصل ۶۴۷
نمونه سوالات آزمون پژوهش هنر ۶۵۰
پاسخنامه نمونه سوالات آزمون پژوهش هنر ۷۲۷
منابع و مآخذ ۹۱۳

فصل اول:

هنر جهان

فصل

۱

هنر صدر مسیحیت

هنر مقدس[1] اصطلاحی برای توصیف آثاری که حقایق الهی و مفاهیم روحانی را با وساطت الگوهای رمزی غالباً کلی و ثابت بیان می‌کنند. اغلب آثار هنر هندو، هنر بودایی، هنر اسلامی، هنر مسیحی و قرون وسطی از مصادیق بارز هنر مقدس هستند. کاتاکُمب[2] گورستان‌های زیرزمینی به شکل دالان‌های باریک با طاقچه‌هایی برای نگهداری مردگان و اتاقک‌هایی برای اجرای مراسم دینی هستند، که توسط مسیحیان اولیه در زیرزمینی در سده‌های دوم تا چهارم میلادی ساخته می‌شد. سابقه‌ی ساخت کاتاکُمب‌ها به سنت‌های خاوری و اتروریایی بازمی‌گردد.

هنر مسیحی پیشین[3] اصطلاحی‌ست که معمولاً به هنر صدر مسیحیت -به‌خصوص در ایتالیا و مدیترانه‌ی باختری اطلاق- می‌شود. مسیحیان اولیه پیش از رسمیت‌یافتن دیانت مسیح در سال ۳۱۳ میلادی و نیز در سراسر سده‌های ۴ و اوایل سده‌ی ۵ زبان رسمی و سبک‌های رومی را بیان اعتقادات و انکارشان به‌کار گرفتند.

هنر مسیحی در مراحل اولیه را می‌توان نوعی شمایل‌نگاری جدید دانست. سقف‌نگاره‌های مکشوف در گورستان‌های زیرزمینی رُم از نمونه‌های شاخص نقاشی صدر مسیحیت به‌شمار می‌آیند. شیوه‌ی انتزاعی منطبق با جهان‌بینی مسیحی به‌تدریج تحت تأثیر سنت‌های تصویری خاورزمین سمت‌وسویی طبیعت‌گرایانه یافت. کلیسای صدر مسیحیت، از لحاظ سازمان و فلسفه‌اش، شدیداً به ساختار زندگی یونانی-رومی مدیون بود.

- روند طبیعت‌زدایی که به درجات مختلف تحت تأثیر بربرها بود تا سده‌های میانه در دنیای غرب ادامه یافت.
- دوره‌ی مسیحیت آغازین به دوره‌ی پیگرد (تأسیس نخستین اجتماعات در سده‌ی نخست میلادی) و دوره‌ی بازنشانی (از ۳۲۵ یعنی پذیرفتن مسیحیت توسط کنستانتین به عنوان دین رسمی تا حدود ۵۰۰ میلادی) تقسیم می‌شود.

1. Sacred art
2. Catacomb
3. Early christian art

- باسیلیکاها از رابطه‌ی آیینی این نوع کلیسا با دهلیزهای قدیمی در خانه‌های خصوصی صدر مسیحیت تقلید شده است.
- کاتاکُمب‌ها یا مقابر دخمه‌ای ناپیداترین یادمان‌های رُم در دوره‌ی پیگرد می‌باشند.
- مقابر دخمه‌ای به‌صورت تونل‌هایی در دل لایه‌ی متخلخل خاک "توفا" که سازندگان قدیم شهرهای مردگان در دوره‌ی آتروسک‌ها از آن استفاده می‌کردند، ساخته شد.
- در سطح دیوارهای جانبی دالان‌ها، تورفتگی‌هایی به موازات محور دالان برای نگهداری از اجساد مردگان گشوده می‌شد. این تورفتگی‌هایی که روی هم کنده می‌شدند «لوکولوس» نام داشت.
- اتاقک‌های کوچک، که به‌عنوان نمازخانه‌ی تدفینی در دیوارها ساخته می‌شد، «کوبیکولوم» نام داشت.
- پس از اعلام رسمیت دین مسیحی، ساختن کاتاکمُب‌ها از رواج افتاد و به عنوان مکان‌های مقدس، یادگار شهرهای بزرگ و زیارتگاهی برای دینداران استفاده می‌شد.
- در مقابر دخمه‌ای مربوط به دوره‌ی پیگرد مسیح تقریباً همیشه یا در لباس چوپان نیکوکار و یا در لباس یک آموزگار شبیه‌سازی می‌شد.
- پس از رسمیت‌یافتن دین مسیحیت مسیح خصوصیاتی امپراتورانه چون هاله‌ی گردسر، ردای ارغوانی، تاج و نشانه‌های دیگری حاکی از سرکردگی خود پیدا کرد.
- سبک نقاشان مقابر دخمه‌ای، غالباً همان امپرسیونیسم شتابان و طرح‌گونه‌ای است که در نخستین نقاشی‌های رومی متعلق به آخرین دوره‌ی پمپئی است.
- برای تزئین سطوح دیوار کلیسای صدر مسیحیت از موزائیک‌ها و خرده‌شیشه بهره می‌بردند.
- در اذهان مسیحیان ساده‌اندیشانی که تازه به مسیحیت گرویده بودند، عیسی‌مسیح را به‌سادگی می‌شد با خدایان حوزه‌ی دریای مدیترانه، به‌خصوص هلیوس (آپولون) یا خدای آفتاب یا صورت رومی‌شده‌ی شرقیش- آفتاب شکست‌ناپذیر- یکی گرفت.
- از آرامگاه‌های کوچک مسیحی در گورستان پیروان دین روم، در زیر کلیسای سان‌پیرو، عیسی در هیئت آپولون دیده می‌شود.
- در موزائیک‌کاری‌های جدا شدن لوط و ابراهیم از یکدیگر موجود در کلیسای سانتاماریاماجوره متعلق به رُم در سده ۵ میلادی شاهد وحدت ناتورالیسم کهن و نمادپردازی نوین هستیم.
- شکلک‌نمایی در شبیه‌سازی سده‌های میانه به‌هرگونه مفهوم خلاصه اطلاق می‌شود که با حرکت و حالت بدنی نشان داده می‌شود.
- اصطلاح «سرهای خوشه‌ای» ویژه‌ی نقاشی‌های صدر مسیحیت است که در آینده‌ی هنر مسیحی دارای تاریخی طولانی است.
- کلیسای سانتاماریاماجوره اولین نمونه و برجسته‌ترین اثر از جنبه‌ی تکمیلی معماری نوین باسیلکاها و موزائیک‌ها و نقاشی‌های سرشار از ریزه‌کاری برای آنهاست.

- نقاشان زنتیگ کلیساها به احتمال قوی از سنت طولانی تصاویر نسخه‌های خطی که در مصر زمان فراعنه و یونانیان اسکندریه سود برده‌اند.
- در قرون اولیه‌ی میلادی، نسخه‌ی طوماری و بلند و مورد استفاده‌ی مصریان، یونانیان و رومیان که از پاپیروس شکننده مصری ساخته می‌شد جایش را به کتاب پوستی یا کودِکس داد که چیزی شبیه به کتاب‌های امروزی بود.
- کودِکس یا دفترنامه نوعی از دست‌نوشته‌های به‌هم‌بسته و صحافی‌شده سده‌های میانه بود.
- واژه کودِکس از واژه‌ی (codex) به معنای تکه‌چوب گرفته شده است و به استفاده چوب در صحافی دفترنامه اشاره دارد. صحافی کتاب توسط فینیقی‌ها در شهر جبیل در لبنان امروزی ابداع شد.
- در کودِکس‌ها، لوم (پوست گوساله) و کاغذ پوستی (پوست بره) جای پاپیروس را گرفت.
- قدیمی‌ترین نسخه از قرون اولیه میلادی به اوایل سده‌ی ۵ میلادی بازمی‌گردد که صحنه‌ای از گئورگیکس یا شعرهای دهقانی اثر **ویرژیل** را به تصویر کشیده است.
- در اواخر سده‌ی چهارم، شاهد پیشرفت در روند تخت‌گردانی و الگوسازی یا طرح‌دار کردن آثار هنری هستیم.
- زوال پیکرتراشی ساختمانی در سده‌ی چهارم میلادی آغاز می‌شود و تا سده‌ی ۱۲ میلادی مقام پیشین را به‌دست نمی‌آورد.
- ژوستن شهیر در کتاب مدافعات خود رومیان را به پرستیدن تندیس‌ها به جای خدایان متهم می‌کند.
- مسیحیان به پیکره‌های آزاد ایستاده بدگمان بودند و آن را به خدایان دروغین دین روم نسبت می‌دادند.
- در صدر مسیحیت، پیکرتراشی رفته‌رفته به صنایع دستی و کارهای کوچک از قبیل: نقش‌های برجسته روی تابوت‌ها، لوحه‌های یادبود یا قاب‌های تزئینی از جنس عاج، میز، صندلی و نیمکت چوبی برای کلیسا، جلد کتاب و مانند این‌ها استحاله پیدا کرد.
- در تابوت اسقف اعظم تئودور که با شکل‌های کاملاً نمادین تزئین شده، هیچ اثری از پیکره‌های انسانی وجود ندارد و طاووس‌ها نماد ابدیت هستند. دو حرف XP در این رمز حرفی با دو حرف آلفا (α) و اُمگا (γ) یعنی نخستین و آخرین حروف الفبای یونانی به نشانه‌ی نسخ مسیح که گفته بود "من آغاز و پایانم" تکمیل شده‌اند.
- در تابوت اسقف اعظم تئودور، تاک‌های پربار در پشت سر طاووس‌ها، معرف سرچشمه‌ی خون رهایی‌بخش مسیح هستند.
- نقشه حلقه‌ی پرگل که سه بار بر سرپوش تابوت نقر شده نشانی از لاباروم یا پرچم نظامی کنستانتین کبیر است که بر فراز پرچم‌های ارتش مسیحی امپراتوری روم حمل می‌شد.

- هنر قبطی[1]، هنر مربوط به مسیحیان مصر است که سده‌ی ۵ میلادی آغاز شده و تا سده ۸ میلادی ادامه پیدا کرد.
- سبک قبطی تلفیقی از سبک‌های مصری باستان، هنر یونانی (هلنیتی) و بیزانسی بود.
- دیوارنگاره‌های قبطی از سطوح رنگی تخت، نقوش گیاهی و جانوری، پیکره‌های ساده‌شده انسان با چشمان سفید و ابروان انبوه تشکیل شده‌اند.
- آثار نساجی -که به‌وفور برجای‌مانده- همان خصوصیات دیواره‌نگاری‌ها را داراست.
- هنر قبطی در زمینه نساجی و کنده‌کاری، سهمی مهم در شکل‌گیری هنر اسلامی داشت.
- هنر نقاشی و مجسمه‌سازی قبطی از طریق اسپانیای مسیحی یکی از سرچشمه‌های هنر رومی‌وار یا رمانسک بود.
- آلام مسیح[2] سلسله وقایع مربوط به مصائب حضرت مسیح که در اناجیل روایت شده‌اند شامل: بازنمایی تصاویر شام آخر، تاج خار برسر نهادن، مصلوب شدن و ... به‌طور پیوسته یا جداگانه است که از سده‌ی چهارم در هنر مسیحی معمول شد.
- انجیل‌های کتاب عهد جدید را چهار تن از حواریون مسیح به نام‌های متی (سان ماتیو)، مَرقُس (سان مارک)، لوقا (سان لوک) و یوحَنّا (سان ژان) نوشته‌اند.
- انجیل‌های متی، مرقُس و لوقا به شرح داستان زندگانی حضرت مسیح پرداخته‌اند.
- انجیل یوحنا رساله‌ای است فلسفی درباره‌ی رسالت عیسی.
- در هنر مسیحی این چهار تن در هیئت آدمی به‌صورت جانداران بالدار و یا به شکل ترکیبی از حیوانات تجسم یافته‌اند.
- قدیمی‌ترین نمونه‌ی بازنمایی مسیح در میان چهار حواری، متعلق به ۳۴۰ میلادی در یکی از مقابر دخمه‌ای رم به‌دست آمده است.
- رسم گذاردن تصویر انجیل‌نویسان در سرلوح اناجیل، از سنت هلنیستیِ (یونانی) قرار دادن تصویر مؤلف در ابتدای کتاب، اقتباس شد.
- نمادهای خاص انجیل‌نویسان عبارتند از: شیر (مَرقُس)، عقاب (یوحَنُا)، گوساله (لوقا) و فرشته (متی) نمادهای مزبور در نسخه‌های خطی ایرلندی اهمیت تزئینی یافتند.
- نخستین بار در هنر مسیحی سده‌ی چهارم موضوع تصلیب خالی مطرح شد.
- در اوایل سده‌ی پنجم، به قصد بیان پیروزی مسیح بر مرگ، او را نیمه‌برهنه و مصلوب ولی با چشمانی باز و بدون اثری از عذاب نشان می‌دادند.
- از سده‌ی ششم، به منظور نفی هرگونه نشانه‌ی خفت و خواری، مسیح را در جامه‌ی بلند و به‌صورت زنده و شکوهمند، بر صلیب مجسم می‌کردند.

---

1. Coptic art
2. Christ's passion

- کلیسای بیزانسی از سده‌ی نهم نمایش دادن پیکر مرده و خونین مسیح را پذیرفت.
- نشانه‌ی INRI (به معنای: عیسای ناصری، شاه یهودیان) گاهی بر بالای صلیب نصب می‌شود.
- مریم غمگین و دردمند و یوحنای قدیس تقریباً همیشه در صحنه حضور دارند.
- مراسم تعمید مسیح غالباً بدین‌صورت بازنمایی می‌شود که یحیای تعمیدگر مسیح جوان را با آب نهر اردن متبرک می‌کند. درحالی‌که کبوتری سفید (نماد روح‌القدس) و چند فرشته در صحنه حضور دارند.
- حاکم مطلق[1]: اصطلاحی در مورد تصویر شاهانه و پرجبروت مسیح در هنر بیزانس که عموماً بالاتنه و سر مسیح را با چهره‌ی ریش‌دار و سیمای عبوس نشان می‌دهد. جای چنین شمایلی در زیر گنبد یا نیم‌گنبد بالای محراب کلیسا بود و بدین‌سان در کانون تصویربندی کلیسا قرار می‌گرفت.
- در داوری واپسین[2] بنا بر متون عهد جدید، حضرت عیسی در روز بزرگ خشم الهی انتخاب میان نیکان و بدان را تحقق می‌بخشد. این مضمون از سده‌ی هفتم میلادی در هنر مسیحی اهمیت خاصی یافت.
- موضوع ستایش مجوسان[3] از سده‌ی سوم در هنر مسیحی ظاهر شد.
- عروج مسیح[4] صحنه‌ی صعود مسیح به آسمان موضوع کار بسیاری از هنرمندان اروپایی در دوره‌های مختلف بوده است.
- کالُواری[5] (جُلجُقا) نام تپه‌ای نزدیک اورشلیم که عیسی بر فراز آن به صلیب کشیده شد. همچنین این اصطلاح را برای مجسمه‌هایی به‌کار می‌برند که تصلیب مسیح را نشان می‌دهند. ساختن این مجسمه‌ها به‌خصوص در برتانی (فرانسه) از سده‌ی پانزدهم تا سده‌ی هفدهم بسیار رایج بود. (گوگن در پرده مسیح زرد از آن‌ها الهام گرفت).
- کتاب مقدس[6] همان کتاب آسمانی است مشتمل بر چندین قسم که دو بخش عمده‌ی آن شامل عهد قدیم (مربوط به یهودیان) و عهد جدید (مربوط به مسیحیان) می‌شود.
- عهد قدیم شامل تورات (اسفار خمسه)، انبیاء و مکتوبات مقدّس است و در اصل به زبان عبری نوشته شده است.
- عهد جدید شامل: اناجیل، اعمال رسولان، رسالات و مکاشفات یوحَنّا است و در اصل به زبان یونانی نوشته شده است.
- به‌تدریج متون دیگری بر کتاب مقدّس افزوده شد که مورد قبول مسیحیان قرار نگرفت. این متون را عهد غیر قانونی نامیدند (از جمله کتب معروف به آپوکریف).

---

1. Pantoractor
2. Last judgment
3.Adoration of the Magi
4. Christ’s asceatsion
5. Calvary
6. Bible

- اولین ترجمه لاتینی کامل کتاب مقدس - به‌نام ولگات- ترجمه‌ی هیرونوموس قدیس بود.
- مادُنا[1] ایتالیایی به معنای بانوی من تجسم مریم عذرا درحالی‌که مسیح کودک را در آغوش خود گرفته است از رایج‌ترین موضوع‌های هنر مسیحی به‌شمار می‌آید.
- مریم مجدلیه[2] در انجیل لوقا نام آن روسپی که مسیح روح شیطانی را از او دور کرد و نیز همان کسی که با اشک پشیمانی از گناهانش پای عیسی را شست. مریم مجدلیه از سده‌ی چهارم به بعد در آثار هنری تصویر شد. از سده‌ی یازدهم به بعد به تنهایی و غالباً در حال استغفار و یا به‌صورت زنی که ظرف روغن عطرآگین در دست دارد.
- کتاب مزامیر اوترخت متعلق به سده‌ی نهم است که تصاویر آن با خط‌های تند و آزاد طراحی شده‌اند.
- مکاشفات[3] نوشته‌ی یوحَنّا قدیس است. برخی از توصیف‌های نمادین کتاب مزبور موضوع آثار هنری صدر مسیحیت، قرون وسطی و حتی دوران رنسانس بوده‌اند.
- ورود به اورشلیم[4] در انجیل‌ها توصیف شده است که حضرت مسیح سوار بر الاغ همراه با حواریون از نخلستان عبور کرده و وارد اورشلیم می‌شود. این صحنه سرآغاز آلام مسیح است که از سده‌ی چهارم تا شانزدم بارها تصویر شده است.
- یهودا در آثار هنری با علائمی چون: هاله‌ی سیاه، موی حنایی‌رنگ (نماد شیطان)، چهره‌ی زشت و فریب‌کار کیسه‌ی پول در مشت نشان داده می‌شود.
- سقف‌نگاره‌ها، نقشمایه‌های نمادین مسیحی چون (چوپان نیکو) معرف مسیح، (طاوس) نشانه‌ی جاودانگی، (کبوتر) نماد روح، (لنگر) نشانه‌ی امید و (میهمانی آسمانی)، (مریم عذرا و مسیح کودک) و جز این‌ها رخ نمودند.
- این نقش‌مایه‌ها- به‌اضافه‌ی موضوع‌های دیگری چون (تصلیب)، مسیح و حواریون (در قالب موزاییک)، کنده‌کاری بر لوح عاج و روی تابوت، و در تصویرهای کتب مقدس نیز به‌کار گرفته شدند.
- هنر پنج قرن اول مسیحیت را هنر صدر مسیحیت می‌نامند.
- در این دوران دیوارنگاره‌ها از لحاظ شکل تحت نفوذ هنری رومی بود این آثار از نظر محتوا تحت تأثیر مستقیم افکار وارد از دین مسیحیت بودند.
- هنر بیزانس از هنر صدر مسیحیت برخاست. جدا کردن این دو از هم کار بسیار دشواری است، اما می‌توان تقسیم امپراتوری روم به دو قسمت شرقی و غربی را آغازگر هنر بیزانس دانست.

---

1. Madona
2. Mary Magdalea
3. Apocalypse
4. Entry into jerusalem

- نقاشی‌های کاتاکومب‌ها به دلیل شرایط بد نقاشی‌های ابتدایی و ساده‌ای به اسلوب و روش رسمی (رومی) بودند که موضوعات آن‌ها شامل صلیب و صحنه‌هایی از مضامین کتاب‌های عهد عتیق و عهد جدید بود.
- یکی از موضوعاتی که محبوب هنرمندان صدر مسیحیت بود داستان زندگی حضرت یونس (ع) و خارج شدن او از شکم نهنگ بود.
- روایات کتاب عهد عتیق و عهد جدید را در موزاییک‌های صدر مسیحیت نیز می‌توان دید که از مشخصه‌های آن اختصار در مفاهیم و نشان‌ها و اشکال و نمادپردازی بود.
- پس از رسمی شدن دین مسیحیت در امپراتوری روم شمایل مسیح خصوصیات امپراتوری می‌یابد و در هیأت یک پادشاه تصویر می‌شود.
- شهر پمپئی[1] در روم باستان که سرشار از اطلاعات مهم تاریخی برای شناخت هنر و تمدن روم باستان و همچنین مرجعی برای شروع هنر صدر مسیحیت است در سال ۷۹ میلادی در زیر خاکسترهای آتشفشانی دفن شد و پس از ۱۶۰۰ سال سالم و دست نخورده در پروسه‌ی حفاری بیرون آورده شد.
- در این دوره تمایز آشکاری میان هنر شرق و غرب وجود نداشت.

1 . pompei

هنر قرون وسطی

هنر کارولنژی[1]

در سال ۴۰۰ میلادی با دوپاره شدن امپراتوری روم به دو بخش روم شرقی (بیزانس) و روم غربی دوره‌ای در تاریخ رقم خورد که تا سال ۱۴۰۰ میلادی و به مدت ۱۰۰۰ سال به‌طول انجامید که قرون وسطی[2]، سده‌های میانه یا عصر تاریکی نامیده می‌شود.

تمدن سده‌های میانه، بازتابی از درهم‌بافتگی مسیحیت، سنن رومی و روحیه‌ی نوخواسته و پرتوان ملل سلتی، ژرمنی یا بربرها (نامی که رومیان به ایشان داده بودند) است.

دوره‌ی مهاجرت‌ها که به هجوم بربرها نیز شهرت دارد دوره‌ای از مهاجرت بشر است که میان ۳۰۰ تا ۷۰۰ میلادی در اروپا رخ داد. مهاجرت‌ها در این دوره شامل مهاجرت هون‌ها، گوت‌ها، وندال‌ها، فرانک‌ها و سایر اقوام ژرمن و اسلاو بوده است.

- در روزگار سراسر آشوب، هراس و تردید کلیسا با بهره‌گیری از اعتبار رهبران بزرگی چون آگوستینوس قدیس و پاپ گرگریوس کبیر، یگانه‌قدرت سیاسی و معنوی متمرکز به‌شمار می‌رفت.
- هنر اولیه‌ی ملل ژرمن، هنری انتزاعی، تزئینی و هندسی بود و توجهی به طبیعت زنده نداشت.
- دامنه‌ی هنر اقوام ژرمن به تزئین اشیاء کوچک و قابل حمل، سلاح یا زینت‌آلات شخصی محدود می‌شد که بیشتر شامل سنجاق‌سینه یا گل‌سینه از جنس طلا، نقره یا مفرغ بود به همراه تزئینات مرصع[3].
- طراحی‌های منظم، انتزاعی و کارکردی در نخستین سده‌های قرون وسطی یا عصر تاریکی با سبک جانوری اخذ شده از گوت‌ها وسعت یافت.
- هنر ملل ژرمنی عمدتاً در کارهای فلزی متجلّی شد. یکی از روش‌های تزئین مورد قبول ژرمن‌ها کُلُوازون یا روش خانه‌خانه نام داشت که احتمالاً از بیزانس و در نهایت از خاور نزدیک سرچشمه گرفته بود.
- کُلُوازون به معنی حدفاصل یا جدار است. چینیان این‌گونه اشیاء را گاهی کویه کوئویائو یعنی متاع کشور شیطان می‌نامند. در این هنر باریکه‌های مس یا نقره یا طلا را روی خطوط طرحی که بر یک شیء فلزی کشیده شده بود لحیم و فواصل میان باریکه‌ها را میناکاری می‌کنند. سپس ظرف را چند بار آتش داده و با اسفنج معدنی می‌سایند و با زغال صیقل می‌دهند و لبه‌های مرئی باریکه‌ها را مطلّا می‌کنند.
- کُلُوازون در عصر بیزانس از طریق خاور نزدیک به چین رسید.
- سبک جانوری[1] در معنای عام، اصطلاحی است که به نوعی مشخص از دست‌ساخته‌های قابل حمل اطلاق می‌شود که روزگاری با تنوعات محلی در میان کوچندگان اروپا و آسیای شمالی رواج

---

1. Carolingian art
2. Middle Age, Medieval Age
3. studded with jewels

داشت. این اصطلاح را در مورد آرایه‌های جانوری اقوام ژرمن هم به‌کار می‌برند. این نقوش از نمونه‌های رومی سده‌ی چهارم منشاء گرفته و به‌تدریج ساده و انتزاعی شده‌اند.

- از نمونه‌های اعلای فلزکاری سر جانور است که از کشتی مدفون واکینگ‌ها از سده‌ی نهم به دست آمده است. این اثر توصیفی واقع‌گرایانه از جانوری خشمگین است. این اثر نمونه‌ای از وحدت دو نوع موضوع بنیادی هنر بربرها یعنی نقش جانوری و نوارهای درهم‌تابیده است.
- شاهکارهای هنر بربرها حکایت از درآمیزی سنن تزئینی دنیای حوزه‌ی مدیترانه دارد.
- همزمان با گرویدن بربرها به مسیحیت کتاب به یکی از محصول‌های مهم برای هنر ایشان مبدل شد.
- راهبان ایرلندی که سرشار از تعصب و اشتیاق به تبلیغات مذهبی بودند، دست به تأسیس بنیادها یا دیرهایی در جزایر بریتانیا زدند. در آیونا در ساحل اسکاتلند و دیر لیندسفارن در ساحل نورثامبرلند (شمال شرقی) انگلستانِ آنگولاساکسون.
- انجیل لیندسفارن نمونه‌ای از هنر ایرلندی- ساکسونی در اوج کمال آن است.
- اشتیاق و علاقه به ریزه‌کاری‌های پیچاپیچ و وقت‌گیر از خصوصیات هنر ژرمنی است.
- هنر اروپا اواخر سده‌ی هشتم و اوایل سده‌ی نهم میلادی شاهد یک پدیده‌ی بزرگ تاریخی بود که امروزه دوره‌ی احیای رم مسیحی در عصر شارلمانی یا رقابت هنر و فرهنگ نامیده می‌شود.
- در سال ۸۰۰ میلادی شارلمانی حکومت جدید امپراتوری مقدس روم را بنا نهاد که در سال ۱۸۰۶ در اروپای مرکزی به دست ناپلئون از بین رفت.
- شارلمانی (کارل بزرگ) خود را وارث سزارهای روم می‌دانست. او از علم و هنر حمایت کرده و هنرمندان را روم شرقی و غربی به پایتخت خود آخن (آلمان) دعوت کرد. او در آخن به اشاعه‌ی ادبیات لاتینی و اصلاح متن مقدس همت گماشت.
- در دوران حکومت شارلمانی متن حقیقی کتاب مقدس در دیر تور بر عهده آلکوین دانشمند معروف دربار شارلمانی بازیابی شد.
- هنر کارولنژی اصطلاحی در تاریخ هنر است که در مورد هنر قرون وسطیِ دوران پادشاهی شارلمانی و جانشینانی به‌کار برده می‌شد.
- شارلمانی- امپراتور فرانکی- به هدف احیای عظمت روم باستان دست به بازیابی فرهنگ کلاسیک باستان زد.
- مهم‌ترین دستاورد دوره‌ی شارلمانی رونگاری از نسخ خطی کهن و تحول نوعی خط لاتینی بود.
- از نمونه‌ای شاخص معماری کارولنژی کلیسای جامع آخن است.
- در مصورسازی کتب، کنده‌کاری روی عاج و فلزکاری خصوصیات هنر کارولنژی بارزتر است.
- از کتب تصویر شده و مهم در این دوره انجیل شارلمانی و کتاب مزامیر اوترخت است که نمایشگر الگوهای اولیه‌ی رومی و صدر مسیحیت هستند.

---

1. Animal style

- نقاشی کارولنژی به تجدید سنت کلاسیک تجسم شخصیت‌ها پرداخت و تصویرهای یونانی- رومی را در موضوع‌های مسیحی به‌کار گرفت. با این وجود در هنر تصویری کارولنژی سبک واحدی وجود نداشت.
- در هنر کارولنژیان اثری از پیکرتراشی بزرگ‌مقیاس نبود. علاقه به ساختن اشیاء کوچک تزئینی بربرها در روزگار شارلمانی نیز ادامه یافت.
- علاقه به تزئین در هنر کارولنژی منجر به چندین اثر گران‌قیمت و زیبا مانند کتاب پوستی اورئوس متعلق به قدیس امرام انجامید. این جلد در نیمه‌ی دوم سده‌ی نهم و احتمالاً در دربار (شارل کچل) نوه‌ی شارلمانی در دیر سن‌دنی ساخته شده است. سطح جلد این کتاب طلایی و با دانه‌های مروارید و جواهرات قیمتی پوشانده شده است.
- بر جلد کتاب پوستی اورئوس متعلق به قدیس امرام مسیح با حالتی نه‌چندان‌دور از موزائیک‌کاری‌های راونا تصویر شده است.
- بعد از روزگار آغازین مسیحیت یعنی بعد از سقوط امپراتوری روم، دوره‌ای در تاریخ اروپا آغاز می‌شود که آن را قرون وسطی می‌نامند. این دوره حدودا تا شکل‌گیری کشورهای اروپایی به شکل امروزی ادامه پیدا می‌کند.
- اناجیل لیندِسفارن، در حدود سال ۷۰۰ میلادی در نورثامبریا تدوین شدند.
- کتاب‌آرایی در این دوره تحت تأثیر هنر اقوام مهاجم شمالی بود. نقش و نگارهای پیچیده و شور انگیر و فرم‌های توربافت و درهم تنیده از مشخصات غالب این هنر است. بازنمایی پیکره‌های انسانی در نسخه‌های خطی، شباهت چندانی به پیکر انسانی ندارند بلکه شبیه الگوهای عجیب و غریبی هستند که از روی اعضای بدن انسان ساخته شده‌اند. به‌طورکلی هنر این دوره نمایانگر رویارویی و تلفیق دو جریان متمایز در هنر غرب، یعنی هنر یونانی – رومی و هنر بومی می‌باشد.
- در بررسی هنر قرون وسطی همواره باید به این مسئله توجه داشت که هنرمندان آن دوره می‌خواستند مضمون و پیام داستان مقدس را به درستی و کامل به دیگران منتقل کنند.
- الگوی این هنرمندان شاید همان آموزه‌ی پاپ گرگوری کبیر باشد که می‌گفت نقاشی برای مردم بی‌سواد می‌تواند حکم نوشته‌ها را برای افراد با سواد داشته باشد. این مسئله بود که هنر این دوره را به سمت سادگی و وضوح بصری هدایت می‌کرد.
- در این دوره هنر تنها برای خدمت به اهداف دینی به‌کار گرفته نمی‌شد. از جمله‌ی برجسته‌ترین آثار تصویری غیردینی در این دوره دیوارکوب «بایو» است که داستان پیروزی نورمان‌ها را تصویر کرده است.

هنر اوتونی

در واقع ادامه‌ی هنر کارولنژی و انطباق آن با سنت و فرهنگ بومی بود ولی از هنر صدر مسیحیت و هنر بیزانسی نیز بسیار مایه گرفت. هنر اوتونی نخستین مرحله در تحول هنر رومی واردر آلمان بود. در این دوره ساختن مجسمه‌های یادمانی از سنگ و مفرغ رواج گرفت. هیلدس‌هایم در اوایل سده یازدهم از مهم‌ترین مراکز تولید اشیای مفرغی بود.

- دیوار داخل کلیساها از نقاشی‌های مذهبی پوشانیده شد که بقایای آن را در جزیره‌ی رایشنو واقع در دریاچه کنستانس می‌توان دید. در همین جزیره کتاب‌آرایی نیز رونق داشت.
- نسخه مصور انجیل‌های اتوی سوم شاخص‌ترین نمونه از مکتب مصورسازی رایشنو است، که تحت حمایت امپراتوران و اسقف‌های اعظم رشد کرد.
- مجسمه‌های رومی‌وار در دالان‌ها و بر صلیب‌های بزرگ و دیوارهای جایگاه همخوانان کلیساها نصب می‌شدند.
- زمانی که موج هنر گوتیک از فرانسه به آلمان رسید (سده‌ی سیزدهم)، قدرت مرکزی رو به ضعف بود و دستگاه کلیسا و برخی فرقه‌های رهبانیت به مهم‌ترین حامیان هنر بدل شدند.
- هنر اوتونی مربوط به امپراتوران آلمان به‌نام اوتونیان (از نام سه عضو بسیار فعال این سلسله) است.
- جنبش عظیم اصلاح دیرها با تشویق و تصویب امپراتوران اوتونی آغاز شد.
- کلیسای سن‌مکائیل نوعی بنای انتقالی است (حد فاصل هنر کارولنژیان و رُمانسک) که به سفارش اسقف برنارد ساخته شد.
- درهای کلیسای سن‌میکائیل پیش‌درآمدی هستند بر ظهور دوباره پیکرتراشی بزرگ‌مقیاس در دوره‌ی رمانسک.
- نقش‌برجسته درهای مفرغی کلیسای سن‌میکائیل که تصویر هبوط آدم و حوا به زمین را نشان می‌دهد از بهترین نمونه‌های نقش برجسته در هنر اوتونی‌ست.
- در نقش برجسته‌ی هبوط آدم و حوا سبک پیکره‌های رومی درها از تذهیب‌کاری نسخ خطی دوره‌ی کارولنژیان سرچشمه گرفته است.
- به‌طورکلی شکلک‌سازی و حرکات اغراق‌آمیز عنصر اصلی شبیه‌سازی‌ها و تصاویر روایی در هنر سده‌های میانه است.
- اوج شکلک‌سازی و اغراق در هنر قرون وسطی در اثر کنده‌کاری شده‌ی توماس شکاک به بخشی که سردر تزئینی کلیسای ماگدبورگ است به‌چشم می‌خورد. این اثر کنده‌کاری‌شده روی عاج اثر شخص به‌نام اخترناخ می‌باشد.
- رایشنو یا مدرسه‌ی درباری اوتوی سوم در این دوره مرکز هنری بود.

- تابلوی بشارت تولد عیسی به چوپانان از کتاب انجیل اوتونی سوم ترکیبی است از شیوه‌های تجسمی هنر کارولنژی و سبک بومی اوتونی.
- هنر تجسمی اوتونی، بازتابی از ترجمه‌ی مواد و موضوعات الگوهای اولیه به یک زبان خاص و حاضر آماده‌ی شکل‌ها و یک شیوه‌ی تصویرپردازی یا طراحی بومی است.
- پیکره‌ها در نقش برجسته‌های اوتونی با حرکتی ناگهانی و جهنده به حرکت درمی‌آیند که مطابق طبیعت نیست ولی از نیروی رسانندگی صریح و توصیف‌گرایانه‌ای برخوردار است. این شیوه‌ی نو به هنرمندان پیکره‌سازی رمانسک انتقال یافت.
- هنر تجسمی اوتونی تدریجاً از بطن مخلوط عناصر ژرمنی، لاتین و سلتی سربرآورد و به یک زبان جدید، نیرومند و خودکفای بومی برای شبیه‌سازی مبدل می‌شود.

هنر رُمانسک یا رومی‌وار

نخستین جنگ صلیبی در دوره‌ی هنری رمانسک اتفاق افتاد و مشخصاً حدود میانه‌ی سده‌ی ۱۰ تا پایان سده‌ی ۱۲ را شامل می‌شود. جابه‌جایی عظیم جمعیت به‌صورت مهاجرت به قصد زیارت سرزمین مقدس (اورشلیم) و شرکت در جنگ‌های صلیبی دلیل تثبیت مقام کلیسا به عنوان رهبر مردم و بازگشایی راه‌های دادوستد با مراکز بزرگ تجارت در خاور نزدیک بود. خطوط بازرگانی، که غالباً شریان‌های اصلی انتقال اندیشه نیز بودند، علم جدید را به اروپا رساندند. جنگ‌های ویران‌گر صلیبی در اثر تماس اروپاییان با جهان اسلام که فرهنگ یونان را بسی پیش‌تر جذب کرده بود، باعث پیدایش نگرشی نو به علم و فسلفه‌ی یونان شدند.

- هنر رُمانسک، هنری مطمئن و متکی به‌خود است. در میان راه‌های گوناگون دچار تردید نمی‌شود و حتی در بحبوحه‌ی دگرگونی‌های خویش، با اطمینان گام برمی‌دارد.
- هنر رُمانسک در دو حوزه، نام‌های متفاوت به‌خود می‌گیرد. در ایتالیا هنر لمباردی و در انگلستان نُرمان یا نُرماندی نامیده می‌شد.
- بخشی از ایتالیا در جنوب منطقه‌ی لومبارد، سنن کهنش را حفظ کرد و در اغلب موارد یک معماری محافظه‌کار پدید آورد. این سبک توسکانی نامیده می‌شود که سبکی مختص معماری است.
- معماری رمانسک در منطقه‌ی آکتین در جنوب غربی فرانسه معماری آکتینی خوانده می‌شود.
- نخستین رابطه‌ی میان معماری و پیکرتراشی در سبک رمانسک ظاهر می‌شود. پیکرتراشی تجسمی، که صدها سال به ساخت اشیای کوچک و ریز هنری محدود بود، بار دیگر در کلیساهای رمانسک اواسط سده‌ی یازدهم رونق می‌گیرد.
- احیای اسلوب یکی از مهم‌ترین دستاوردهای رمانسک بود.
- در سبک رُمانسک بناهای سنگی، تزئین بخش‌هایی از ساختمان‌ها و کنده‌کاری برجسته‌ی سنگ رواج یافت پیکرتراشی برای سردر کلیساها جزو لاینفکی از طراحی کل سردر ساختمان می‌شود. از نمونه سردرهای سبک رمانسک می‌توان به سردر کلیسای تروفیم در آرل فرانسه اشاره کرد.
- از دیگر سردرهای سبک رمانسک می‌توان به سردر کلیسای سن‌پیر در مواساک اشاره کرد که صحنه‌ی بازگشت عیسی در هیئت شاه و داور جهان را نشان می‌دهد. در این اثر حواریون با سمبل‌هایشان به شکلی نمادین تصویر شده‌اند. در این اثر می‌توان تأثیرات هنر اسلامی و تا حدودی بیشتر اسپانیایی را دید.
- یکی از پیروزی‌های سبک رمانسک را می‌توان در پیکره‌ی ارمیای نبی بر سردر کلیسای سن‌پیر مواساک دید. این صحنه منظره‌ی زندگی معنوی را در نظر تجسم می‌کند.

- پیکره‌تراشی رمانسک به سردرها محدود نمی‌شود بلکه با تنوعات شادی‌آور در سرستون‌های کنده‌کاری‌شده‌ی درون کلیسا و امتداد سرسرا نیز ظاهر می‌شود.
- سرستون‌هایی به شکل انواع هیولاها، باسیکاها، گریفین‌ها، سوسمارها و گارگویل‌ها در هنر رمانسک دیده می‌شود.
- از نمونه‌های سرستون‌های هیولا به شکل شیاطین جهنمی در پیشانی هراس‌آور کلیسای سن‌لازار در اوتون (بورگوندی) ظاهر می‌شود.
- نقاشی به مقیاس بزرگ، مانند پیکرتراشی به مقیاس بزرگ، یک‌بار دیگر در سده‌ی یازدهم و در شیوه‌ی رمانسک ظاهر شد و دوران شکوفایی‌اش در این دوره است.
- نقاشی نیز همچون معماری و پیکرتراشی از سبکی ولایتی (بومی) پیروی می‌کند.
- در این نوع نقاشی سطوح رنگی با خطوط شکل‌ساز از یکدیگر جدا شده‌اند. این یگانگی سطح اثر باعث تخت‌نمایی پیکره‌ها می‌شود و احساسی از حالت خشک و رسمی را به بیننده القاء می‌کند.
- در نسخه‌ی تذهیب‌شده‌ی این دوره به‌نام زندگی قدیس اودومارس (اومر) سبک محلی رمانسک قابل تشخیص است. در این اثر پیکره‌ها از قاب بیرون زده‌اند.
- کلیسای دیر بزرگ برنار در سیتو – زادگاه فرقه‌ی سِیستِرسیان است- یکی از مراکز مهم تولید نسخ مذهب است.
- از مهم‌ترین نسخ خطی این دوره که در کلیسای بزرگ برنار نیز مصور شده‌اند می‌توان به پرشکوه‌ترین نسخه‌های قرن ۱۲ (مورالیا در کار) و (قدیس جورج و اژدها) اشاره کرد.
- در نسخه‌ی (قدیس جورج و اژدها) خدمت‌کار و اژدها در ترکیبی عالی حرف R را به‌وجود آورده‌اند که این حرف به‌صورت بزرگ و سراسر تزئین است.
- سابقه‌ی تاریخی حرف آغاز تزئین شده به هنر ایرلندی ساکسونی سده‌ی هشتم میلای بازمی‌گردد.
- گنجاندن روایتی در دل حرف آغاز[1] شیوه‌ای است که آینده‌ی درخشانی در تذهیب‌کاری[2] گوتیک خواهد داشت.
- نقاشی چهره‌ی ادوین کاتب از کتاب فرمورادوین نقطه‌ی عطف سبک خشک بومی رمانسک و هنر ناتورالیستی عصر گوتیک است.
- تمایل هنر رومی‌وار به ارزش‌های معنوی و متعالی را در هنرهای پیکرنما به طرزی بارزتر می‌توان دید.
- در نقاشی‌ها و مجسمه‌های رومی‌وار کمتر، نشانی از طبیعت‌گرایی و زیبایی جسمانی[3] می‌توان یافت.
- در سبک رومی‌وار صور طبیعی آزادانه به طرح‌های خطی و مجسمه‌گونه‌ی ساده برگردانده می‌شوند.
- روش‌های کژنمایی و چکیده‌نگاری در نقاشی و مجسمه‌سازی رومی‌وار بسیاری از هنرمندان مدرن را برانگیخته است.

---

1 Rubrication.
2.illumination
3. physical beacty